

ӨМІРДІҢ МӘНІ ТУРАЛЫ СҮРАҚ: ҚАЗІРГІ ЖАСТАР КӨЗҚАРАСЫ МЕН ФИЛОСОФИЯЛЫҚ ДӘСТҮР МӘСЕЛЕСІНЕ МӘДЕНИ-ФИЛОСОФИЯЛЫҚ ТАЛДАУ

Әбубекір Толғанай

atb.fanen7@gmail.com

*Сәкен Сейфуллин атындағы Қазақ агротехникалық зерттеу университеті
(Астана, Қазақстан),*

Abubakir Tolganai

*Saken Seifullin Kazakh Agrotechnical Research University
(Astana, Kazakhstan)*

Аңдамта. Бұл ғылыми-талдамалық мақалада адам өмірінің мәні туралы философиялық сұрақ қазіргі жастардың дүниетанымымен салыстыра зерттеледі. Ежелгі грек ойшылдары Соқрат пен Аристотельдің, сондай-ақ қазақ руханиятының ірі өкілдері Абай мен Шәкірімнің еңбектеріндегі өмір мәні ұғымдары қарастырылып, олардың идеялары қазіргі заман жастарымен байланыстырылады. Зерттеу барысында әлеуметтік желілер мен ақпараттық қеңістіктің жастардың ойлау жүйесіне, құндылықтарына және өмірлік мақсаттарына тигізетін әсері айқындалады. Автор заманауи көзқарастардың материалдық және жеке жетістікке бағытталғанын атап өте отырып, дәстүрлі философиялық ілімдер ұсынған рухани жетілу мен адамдық кемелденудің өзекті екенін көрсетеді. Нәтижесінде дәстүрлі философия мен қазіргі жастар түсінігі арасындағы басты ортақтық – өмірге мағына беру мен өзін-өзі тануға ұмтылу екені түжірымдалады.

Түйінді сөздер: өмірдің мәні, философиялық дәстүр, жастар, руханият, құндылықтар, өзін-өзі тану, әлеуметтік желілер.

Кіріспе

Өмірдің мәні туралы сұрақ – адамзат тарихындағы ең көне әрі мәңгілік философиялық мәселелердің бірі. Әр дәуір мен әр өркениет бұл сұраққа өз көзқарасын ұсынды, өйткені өмірдің мәнін іздеу адам болмысының өзегін құрайды. Ежелгі дәуірден бастап қазіргі заманға дейін философтар, ойшылдар мен ақындар адам не үшін өмір сүреді, өмірдің басты мақсаты неде деген саяулдарға жауап ізделп келеді. Бұғаңға жаһандану дәуірінде бұл сұрақтың өзектілігі бұрынғыдан да арта түсті, себебі қазіргі қоғамның әлеуметтік, мәдени және рухани құрылымы үздіксіз өзгерістерге ұшырап отыр. Қазіргі жастардың өмірге деген көзқарасы осы өзгерістердің тікелей айғагы болып табылады. Ақпараттық технологиялардың дамуы, әлеуметтік желілер мен жаңа мәдени трендтердің ықпалы жастардың құндылықтың бағдарын өзгертті. Бір жағынан, жастар өзін-өзі дамыту мен еркіндікке ұмтылса, екінші жағынан, рухани терендік пен адамдық мәнді іздеу қажеттілігі де сезіледі. Осындай жағдайда дәстүрлі философиялық ойлар мен қазіргі жастардың дүниетанымын салыстыра талдау өмірдің мәнін түсінудің жаңа қырларын ашуға мүмкіндік береді.

Мақаланың мақсаты – қазіргі жастардың өмірге деген көзқарасын философиялық дәстүрмен салыстыра отырып талдау және олардың рухани ізденісіндегі ұқсастықтар мен айырмашылықтарды анықтау. Зерттеу міндеттері: біріншіден, философиялық дәстүрдегі «өмірдің мәні» ұғымын тарихи философиялық түрғыдан қарастыру; екіншіден, қазіргі жастардың өмірлік ұстанымдары мен құндылықтарын талдау; үшіншіден, дәстүр мен заманауи көзқарастың өзара байланысын айқындау. Мәселенің теориялық негізін Аристотель, Сократ сияқты ежелгі грек ойшылдарының еңбектерімен қатар, қазақ философиясының өкілдері Абай мен Шәкәрімнің рухани ілімдері құрайды. Сонымен қатар, заманауи әлеуметтанулық және мәдени зерттеулер қазіргі жастардың өмірге көзқарасын түсіндіруге негіз болады. Осы түрғыдан алғанда, бұл зерттеу дәстүрлі философиялық идеяларды қазіргі қоғам контекстінде жаңаша пайымдауға бағытталған.

Өмірдің мәні мәселесін қарастыру тек философиялық түрғыдан ғана емес, мәдени, психологиялық және әлеуметтік қырлардан да маңызды. Себебі адамзаттың дамуы мен өркениеттің ілгерілеуі — адамның өз өмірін саналы түсінуімен, оған мақсат пен мағына бере алуымен тығыз

байланысты. Өмірдің мәнін іздеу — бұл адамның өз-өзіне, қоғамға және әлемге деген қатынасын айқындау әрекеті. Осы ізденістің арқасында адам рухани биіктікке көтеріледі, өз болмысын терең түсінеді және адамгершілік негіздерді қалыптастырады. Әр дәуірдің мәдениеті мен дүниетанымы бұл сұраққа түрлі жауап ұсынды: антикалық ойшылдар өмірдің мәнін ізгілік пен ақылға негіздесе, Шығыс философиясы оны рухани үйлесім мен тыныштықпен байланыстыруды. Ал қазіргі заманда бұл ұғым жаңа өлшемдерге ие болып отыр — адамның өмірлік мәні енді тек моральдық немесе діни категориялармен ғана емес, сонымен қатар жеке жауапкершілік, өзін-өзі жүзеге асыру, экологиялық сана және әлеуметтік белсенділік ұғымдарымен толықты. Жаһандану, технологиялық даму және ақпараттық кеңістіктің кеңеюі адам санасын күрделендіріп, өмірдің мәні туралы сұрақты бұрынғыдан да ауқымды етіп қойды. Қазіргі адам, әсіресе жас буын, өз өмірін тек жеке табыспен немесе мансаптық жетістіктермен шектемей, одан тереңірек мағына іздеуге тырысады. Бұл ізденіс көбіне ішкі рухани үйлесімді табуға, өзін қоғамда және әлемдік кеңістікте тануға бағытталған. Демек, өмірдің мәні туралы сұрақ — адамзат дамуының мәнгі серігі, ол әр кезеңде жаңа мазмұнмен толығып, жаңа ұрпақтың өзіндік түсіндіруін қажет етеді.

Зерттеу әдіснамасы

Зерттеу барысында өмірдің мәні мәселесіне философиялық және мәдени-әлеуметтік түрғыдан талдау жасалды. Тақырыпты зерттеу процесінде гуманитарлық ғылым саласында жиі қолданылатын герменевтикалық, тарихи-философиялық, онтологиялық, антропологиялық, аксиологиялық және концептуалды талдау әдістері қолданылды. Бұл әдістер философиялық дәстүр мен қазіргі жастардың дүниетанымдық ерекшеліктерін салыстыра қарастыруға мүмкіндік берdi. Зерттеу шеңберінде өмірдің мәні ұғымына қатысты еңбектер жазған отандық және шетелдік ғалымдардың теориялық тұжырымдамалары зерделеніп, олардың идеялары заманауи kontekste сарапталды. Өмірдің

мәні туралы сұраққа философиялық талдау әдістері арқылы объективті және кешенді зерттеу жүргізілді.

Өмірдің мәні туралы сұрақты зерттеудің теориялық негіздері

Адамзат тарихында «өмірдің мәні» мәселесі – ең көне және мәңгі өзектілігін жоймайтын философиялық сұрақтардың бірі. Бұл ұғым адам болмысының табиғатын, оның мақсат-мұддесін, рухани бағдарын айқындастын іргелі категория ретінде қарастырылады. Ежелгі дәуірден бүгінге дейін өмірдің мәні жайлы пікірлер адам танымының, мәдениеттің және қоғамның даму деңгейімен тығыз байланысты өзгеріп отырды. Философиялық дәстүрде бұл мәселені түсіндіруде антикалық ойшылдар Сократ, Платон, Аристотель, кейінгі дәуірде – Августин, Кант, Ницше, сондай-ақ шығыс ойшылдары Конфуций, Абай, Шәкәрім сынды тұлғалар ерекше үлес қосты. Сократ адам өмірінің мәнін өзін-өзі тану мен адамгершілікті жетілдіруде деп қарастырды. Оның «Өзін таны» қағидасы адамның өмір сүру мақсатын сыртқы дүние емес, ішкі рухани әлемнен іздеу қажеттігін көрсетеді. Аристотель болса, өмірдің мәнін «әвдемония» – яғни «бақыт» ұғымымен байланыстырып, бақытқа жетудің жолы ізгілік пен парасатты іс-әрекетте деп түсіндірді. Ортағасырлық теологияда бұл ұғым Құдаймен байланыс, рухани кемелдік және мәңгілік өмір идеяларымен ұштастырылды.

Қазақ философиялық дәстүрінде өмірдің мәні – адам мен қоғамның, рух пен табиғаттың үйлесімділігімен айқындалған. Абай Құнанбайұлы «Толық адам» ілімінде адамның өмірлік мақсатын адамгершілік, әділет, ізгілік секілді ұғымдармен байланыстыра отырып, рухани жетілу мен қоғамдық жауапкершілікті негізгі шарт ретінде көрсетеді. Ал Шәкәрім Құдайбердіұлының «Ар ілімі» адамның өмір мәнін ар-ождан, рух тазалығы, және ұждандық өлшем арқылы тануға бағыттайды. Осылайша, қазақ дүниетанымындағы өмір мәні ұғымы тек жеке адамның бақытына емес, қоғамдық және рухани үйлесімге негізделеді.

Қазіргі заманда жастардың өмірге деген көзқарасы жаһандану, ақпараттық қоғам, технологиялық прогресс және әлеуметтік желілердің ықпалымен жаңа сипат алды. Көптеген зерттеулер (мысалы, П. Зимбардо, В. Франкл еңбектері)

қазіргі жастардың өмірлік бағдарларында еркіндік, өзін-өзі жүзеге асыру, тұлғалық даму, әлеуметтік танылу, материалдық жетістік сынды факторлар басым екенін көрсетеді. Алайда бұл құндылықтар кей жағдайда экзистенциалдық дағдарыс пен рухани бос кеңістікті де тудырып отыр. Франклдің пікірінше, адам өмірінің мәнін таба алмаған кезде, оның рухани азаптары басталады, ал мән іздеу – адамның ең жоғары мотивациясы.

Қазіргі жастардың өмірлік бағдарлары философиялық дәстүрдің кейбір қағидаларымен сәйкес келеді. Мысалы, өзін-өзі тануга үмтүлу – Сократтың қағидасына, өз қабілетін дамыту – Аристотельдің мақсатқа бағытталған әрекет идеясына, ал рухани жауапкершілікке көңіл бөлу – Абай мен Шәкәрімнің ілімдеріне үндес келеді. Дегенмен айырмашылықтар да бар: қазіргі буын көбіне сыртқы жетістікке, әлеуметтік бедел мен материалдық жағдайға көбірек мән береді, ал рухани-адамгершілік ізденістер екінші орынга ысырылып жатады.

Философиялық дәстүр тұрғысынан алғанда, өмірдің мәні – адамның өз болмысын түсінуінен, өзін және өзгені тануынан, қоғаммен үйлесім табуынан туындаитын ішкі рухани сапа. Бұл көзқарас қазіргі жастардың дүниетанымымен үйлескенде, адамның өмірлік бағыттарын үйлесімді дамытуға мүмкіндік береді. Сондықтан өмірдің мәні мәселесін зерттеу қазіргі қоғам үшін тек философиялық емес, сонымен бірге әлеуметтік және мәдени маңызы бар тақырып болып қала береді

Философиялық дәстүрдегі «Өмір мәні» түсінігі

Азамат тарихындағы ең көне әрі мәңгі аұрақтардвің бірі – өмірдің мәні туралы мәселе. Бұл сұраққа жауап іздеу философияның өзегіне аи налды. Өнімдіктердің тіршілігінде әлеуметтік процесс қана емес, сонымен қатар рухани, моральдық және құндылықтың өлшемдермен де тығыз байланысты. Өмірдің мәнін түсіну арқылы адам өз болмысының мақсатын, қоғамдағы орнын, ішкі дүниесін таниды. Философиялық дәстүрде бұл мәселе түрлі бағыттар мен мектептер арқылы қарастырылып, әр дәүірдің рухани деңгейінде сол жағдайда әрқылдық шешімдер ұсынылды.

Ежелгі шығыс және антикалық философияда өмірдің мәні табиғатпен және ғарышпен үи лесімді өмір сұрумен бай ланысты болды. Мысалы, қытай ои шылы Конфуций адамның өмірлік мәнін қоғам алдындағы борыш, ізгілік пен әділдік арқылы түсіндірді. Оның аи туынша, адам өмірінің мәні – өз орнын табу және адамгершілік қағидаларын ұстану. Даосизмде керісінше, өмірдің мәні табиғи ағысқа бағыну, қарапай ымдылық пен тыныштықты сақтау деп есептеледі. Үнді философиясында да бұл ұғым ерекше орын алады: өмірдің мәні – кармадан арылу, жанды мәңгілік азаттыққа жеткізу. Буддизм ілімі өмірдің мәнін азаптан арылу жолында көреді, яғни рухани тазару мен нирванаға жету басты мақсат деп саналады. Батыс философиясында өмірдің мәні мәселесі антикалық дәуірден бастап жуи елі түрде талданған. Сократтың пікірінше, адам өмірінің мәні – өзін тануда, ал өзін тану – адамды даналыққа жетелei ді. Ол адамды рухани дамуға, ақиқатқа үмтүлуға шақырды. Аристотель болса, өмірдің мәнін «эвдемония» – яғни, «жақсылыққа, бақытқа жету» ұғымымен бай ланыстырды. Оның паи ымдауынша, адамның шынаи ы бақыты – ақыл-ои дың жетілуі мен ізгі әрекеттердің үи лесімінде. Стоиктер мектебi (Сенека, Эпиктет, Марк Аврелий) өмірдің мәнін тағдырды қабылдап, ішкі тыныштыққа жету арқылы түсіндірді. Олардың көзқарасында адам сыртқы дүниеге тәуелді болмауы тиіс, рухани еркіндік – өмірдің шынаи ы мақсаты.

Орта ғасырларда өмірдің мәні мәселесі діни дүниетаным аясында қаралды. Христиандық философияда (Августин, Фома Аквинский) өмірдің мәні Құдаи мен бай ланыста, яғни рухтың Құдаи ға үмтүлуында деп есептелді. Адамның бұл дүниедегі өмірі мәңгілік өмірге даи ындық ретінде қарастырылды. Мұсылман философиясында да осы идеялар көрініс тапты. Әл-Фараби, Ибн Сина сияқты ои шылдар өмірдің мәнін адамның ақыл-ои мен рухани жетілу арқылы «ең жоғарғы игілікке» жетуінен іздеді. Әл-Фараби адам бақытының кілті – парасат пен ізгілік деп санады. Оның «Қай ырымды қала тұрғындары туралы трактатында» адам өмірінің мәні қоғамның игілігі үшін еңбек ету, ақыл мен әділеттілікті ұстану арқылы ашылады.

Сонымен қатар, ислам философиясы аясында өмірдің мәні адамның рухани кемелдікке жетуімен, өзін тану арқылы Жаратушыны танумен үштасады. Суфизм ілімінде өмірдің мәні – жүрек тазалығы мен Аллаға жақындау, рухани махаббат арқылы ақиқатқа жету. Жұніс Әмре, Руми секілді сопылық ойшылдар адам өмірінің мәнін сыртқы әлемнен емес, ішкі дүниеден іздеуге шақырды. Олар үшін адамның өмірі – рухани саяхат, ал оның мақсаты – ішкі нұрды табу және сол арқылы әлеммен үйлесімге келу. Мұндай көзқарас өмірдің мәнін мәнгілік ізденіс, рухани тазару мен өзіндік кемелдену жолы ретінде танытады.

Қай та өрлеу дәуірінен бастап адам мен оның еркіндігі философиялық ои дың орталығына аи налды. Бұл кезеңде өмірдің мәні адамның жеке даралығы мен шығармашылық еркіндігін жүзеге асырумен бai ланыстырылды. Гуманизм идеялары өмірдің мәнін Құдаи дан емес, адамның өзінен іздеуге шақырды. Мысалы, Монтень мен Кампанелла үшін өмірдің мәні – адам болмысының мүмкіндіктерін барынша іске асыру. Жаңа заман мен ағартушылық дәуірінде бұл сұрақ рационалдық түрғыдан қаралды. Р. Декарт өмірдің мәнін адамның ои лау қабілетімен бai ланыстырыды: «Мен ои лаи мын, демек, өмір сүремін» қағидасы адам болмысының негізін сана деп анықтады. Ал И. Кант өмірдің мәнін моральдық заңдар мен борыш сезімінде көрді. Оның пікірінше, адам өмірінің түпкі мақсаты – ізгі ниетпен әрекет ету және ар-ождан талабына сай болу.

Шығыстың көптеген ойшылдары адам өмірін қоғамнан бөлектеніп емес, қоғаммен тығыз байланыста қарастыруды. Мәселен, түркі өркениетінің рухани мұраларында өмірдің мәні үлтқа, елге қызмет етумен, әділет пен бірлік идеалдарын ұстанумен өлшенді. «Қорқыт ата кітабында», «Кодекс Куманикусте» және Жүсіп Баласағұнның «Құтты білік» еңбегінде өмірдің мәні – адалдық, білім мен парасат, ізгілік және халық игілігіне қызмет ету деп баяндалады. Бұл еңбектерде адам өмірі тек жеке мақсатпен емес, қоғамдық жауапкершілікпен байланыстырылды.

XIX–XX ғасыр философиясында өмірдің мәні мәселесі экзистенциализм бағытымен жаңа сипат алды. С. Кьеркегор, Ф. Ницше, Ж.-П. Сартр, А. Камю сияқты ои шылдар бұл үғымды адамның жеке жауапкершілігімен, еркін таңдауымен бai ланыстырыды. Кьеркегор өмірдің мәнін сенім мен ішкі рухани толғаныстан іздесе, Ницше адам өмірінің мәнін «асқан адам» идеясы арқылы түсіндірді: адам өз әлсіздігін жеңіп, рухани күшке аи налуы керек. Ал Сартрдың пікірінше, өмірдің мәні алдын ала берілмеи ді, оны әр адам өз еркімен қалыптастырады. Камю үшін өмірдің мәні – өмірдің мағынасызығын түсіне отырып, соған қарсы тұру. Ол «абсурд» үғымын енгізіп, адам өмірінің мәнін күресте, қарсылықта және еркіндікте көреді.

Философиялық дәстүрдің әр кезеңінде өмірдің мәні туралы көзқарастардың өзгеруі қоғамның рухани, мәдени және тарихи дамуына тікелей бai ланысты болды. Ежелгі дәуірде адам табиғаттың бір бөлшегі ретінде қарастырылса, жаңа заманда ол ақыл-ои иесі, еркін тұлға ретінде бағаланды. Қазіргі философияда өмірдің мәні адам мен қоғамның өзара бai ланысында, рухани үи лесім мен өзін-өзі жүзеге асыруда деп түсіндіріледі. Сонымен қатар, бүгінгі жаһандану дәуірінде өмірдің мәні мәселесі жаңа қырынан көрініс табуда — технологиялық дамуға қарамастан, адам өз ішкі әлемін, рухани қажеттіліктерін түсінуге үмтүлуда.

Қазіргі кезеңде өмірдің мәні туралы сұрақ жаңа мазмұнға ие болуда. Ғылыми-техникалық прогресс, ақпараттық кеңістіктің кеңеюі, цифrlандыру мен әлеуметтік желілердің ықпалы адамның дүниетанымына түбегейлі әсер етті. Егер бұрын өмірдің мәні ұжымдық құндылықтармен, діни және моральдық ұстанымдармен анықталса, бүгінде ол көбіне жеке тұлғаның өзін-өзі тануы мен өз әлеуетін жүзеге асыруымен өлшеннеді. Қазіргі жастар үшін өмірдің мәні материалдық жетістікке, табысқа, мансапқа, өзіндік еркіндікке жетумен тығыз байланысты. Бұл құбылысты философиялық тұрғыдан «прагматикалық өмір мәні» деп сипаттауға болады. Алайда мұндай ұстаным өмірдің рухани жағын екінші орынға ысырып тастава қаупін тудырады. Осы себепті де, қазіргі қоғамда рухани дағдарыс пен экзистенциалдық бос сезім жиі кездеседі.

Бұғінгі жастардың өмірге көзқарасы көп жағдайдақпараттық орта арқылы қалыптасады. Әлеуметтік желілер мен медиа кеңістік жастардың санасына әсер етегін басты мәдени факторға айналды. Бір жағынан, бұл – өзін-өзі танытуға, шығармашылыққа, пікір еркіндігіне жол ашатын мүмкіндік болса, екінші жағынан, жалған идеалдар мен үстірт құндылықтарды да тудырады. Мұндай жағдайда өмірдің мәні «сезілетін» емес, «көрінетін» ұғымға айналып, шынайылықтың орнын виртуалды бейне алмастыруда. Осы тұрғыда философия жастарды өзін-өзі тануға, өмірдің мәнін терең түсінуге бағыттайтын рухани бағдар болуы тиіс. Қазақ халқының дәстүрлі дүниетанымында да өмірдің мәні адам мен қоғам, табиғат пен рух арасындағы үйлесіммен байланыстырылған. Абайдың «толық адам» концепциясы мен Шәкәрімнің «ар ілімі» бұғінгі жастар үшін де өзектілігін жоғалтқан жоқ. Абай үшін өмірдің мәні – адамдық қасиетті сақтау, адал еңбек ету, білім арқылы өзін жетілдіру. Ол адамның ең үлкен бақыты – өз болмысын түсіну және жақсылық жасау деп санады. Шәкәрімнің ойынша, өмірдің мәні – «ар» мен «шындық» ұғымдарын ұстану, жан тазалығына ұмтылу. Бұл идеялар қазіргі жастардың өмірлік бағдарын қалыптастыруды рухани тірек бола алады.

Жаһандану жағдайында жағдайында өмірдің мәнін түсіну тек жеке адамның ішкі ізденісімен шектелмейді, ол мәдениеттер мен өркениеттер диалогы арқылы айқындалады. Бұғінгі адам тұрлі дүниетанымдардың тоғысында өмір сүреді: батыстық рационализм мен шығыстық руханият, заманауи технология мен дәстүрлі этика бір уақытта әсер етеді. Сондықтан өмірдің мәнін табу – жеке ғана философиялық немесе діни сұрақ емес, ол – мәдениетаралық түсіністік пен адамзаттың рухани бірлігіне жетелейтін жалпыадамзаттық мәселе. Қазіргі заман философиясы өмірдің мәнін тек моральдық немесе діни өлшемдермен емес, экзистенциалдық және гуманистік тұрғыдан қарастырады. Бұл бағытта адамның өмірлік мағынасы оның еркін таңдауына, жауапкершілігіне және өз болмысын жасау қабілетіне байланысты. Адам өмірге дайын мәнмен келмейді; ол өзінің мәнін күнделікті іс-әрекетімен, таңдауларымен, қарым-қатынасымен қалыптастырады. Осы тұрғыдан алғанда, өмірдің мәні – үздіксіз ізденіс, өзін-өзі жүзеге асыру процесі.

Философиялық және рухани қөзқарастардың барлығы бір тұжырымға әкеледі: өмірдің мәні – өзінді тану, айналанмен және өзімен үйлесім табу. Бұл жол әр адам үшін ерекше, бірақ оның түпкі мақсаты – адамгершілік пен рухани кемелдікке жету. Өмірдің мәнін ұғыну адамды ар-оқдан, сүйіспеншілік және жауапкершілік негізінде өмір сұруге жетелейді. Осылайша, адам өз өміріне терең мағына беріп, әлемде із қалдырады.

Корытынды

Өмірдің мәні – адамзат тарихындағы ең көне әрі мәңгі сұрақтардың бірі. Әр дәуірдің ойшылдары бұл сұраққа өз заманындағы әлеуметтік, рухани және мәдени жағдайлар түргесінан жауап іздеді. Антикалық философия өмірдің мәнін адам табиғатымен, ақылмен және ізгілікті өмір салтымен байланыстыrsa, ортағасырлар кезеңі оны діни-рухани түргыдан түсіндірді. Қайта өрлеу мен Ағарту дәуірлерінде адамның тұлғалық еркіндігі мен саналы өмір сұруі басты құндылыққа айналды. Ал жаңа заман философиясы өмірдің мәнін адамның еркімен, шығармашылық қабілетімен және өзін-өзі жүзеге асырумен үштастырды. Осылайша, өмірдің мәні туралы сұрақ әр тарихи кезеңде жаңа мазмұнға ие болып, адам рухының дамуына жол ашты.

Қазір қоғамда өмірдің мәнін түсіну бұрынғыдан да құрделене түсті. Ғылым мен технологияның дамуы, әкпараттық өркениеттің қалыптасуы, әлеуметтік желілер мен виртуалды өмірдің қүшесінде адам санаусына әсер етуде. Осы жағдайларда қазіргі жастар өмірдің мәнін материалдық жетістікпен, өзін-өзі тану, шығармашылық еркіндік, махаббат пен адамаралық қатынастар арқылы іздейді. Жастардың қөзқарасында өмірдің мәні – өз орнын табу, мақсат қою және сол мақсатқа жету жолындағы рухани қанагат табу. Бұл түргыдан алғанда, қазіргі буын үшін өмірдің мәні – үздіксіз даму мен өзін жетілдіру процесі. Жастар өз болашағын құруда еркіндік пен жауапкершілік арасындағы үйлесімділікіті іздейді, бұл – философиялық дәстүрлердің жалғасы іспетті.

Қазіргі философиялық ой өмірдің мәнін тек жеке адамның бақыты немесе рухани тәжірибесі ретінде емес, адам мен қоғам арасындағы байланыс ретінде қарастырады. Адам өз өмірінің мәнін тек өзі үшін ғана емес, айналасындағы адамдармен өзара әрекет арқылы табады. Бұл идеяны қазактың дәстүрлі дүниетанымында да көреміз: өмірдің мәні – ұжымдық бірлік, елге қызмет ету, адамгершілік пен адалдықты сақтау. Қазіргі жастардың рухани ізденісінде осы дәстүрлі құндылықтар мен жаһандану әсерінен келген жаңа құндылықтар қатар өріс алғып отыр.

Сондыктан өмірдің мәні туралы сұрақ бүгінгі күні де өзекті. Әр адам бұл сұраққа өз тәжірибесі арқылы жауап береді. Өмірдің мәні – дайын жауап емес, ол адаммен бірге өзгеріп, дамып отыратын үдеріс. Жастардың өмірге деген көзқарасы – қоғамның рухани болашағын айқындайтын басты көрсеткіш. Егер жас үрпақ өмірдің мәнін ізгілік, жауапкершілік және рухани кемелдену арқылы тапса, онда ол тек жеке тұлғаның емес, тұтас қоғамның дамуының кепілі болмақ.

Әдебиеттер тізімі

1. Франкл В. Адамның мәнін іздеу (ағылшын тілінен ауд.). – Алматы: Раритет, 2012. – 256 б.
2. Франкл В. Өмірге иә де: бәріне қарамастан. – Алматы: Фолиант, 2021. – 192 б.
3. Абай Құнанбайұлы. Қара сөздер. – Алматы: Жазушы, 2018. – 184 б.
4. Абай Құнанбайұлы. Өлеңдер мен аудармалар. Шығармаларының толық жинағы (Т.1-2). – Алматы: Қазақтың Мемлекеттік Көркем Әдебиет Баспасы, 1957. – 450 б.
5. Шәкәрім Құдайбердіұлы. Үш анық. – Алматы: Раритет, 2007. – 210 б.
6. Әл-Фараби. Қайырымды қала тұрғындарының көзқарастары туралы трактат. – Алматы: Ғылым, 1975. – 310 б.
7. Сократ (Платон). Сократтың апологиясы. – Аударма және түсіндірме нұсқасы. – Алматы: Қазақ университеті, 2010. – 120 б.
8. Аристотель. Никомах этикасы (ауд.). – Алматы: Санат, 2002. – 380 б.
9. Августин Аврелий. Тәубе ету (Исповедь). – Мәскеу: Республика, 1992. – 430 б.
10. Фома Аквинский. Сумма теологииясы. – Санкт-Петербург: Наука, 2005. – 520 б.
11. Кант И. Практикалық ақыл-ой сыны. – Алматы: Фолиант, 2015. – 368 б.
12. Ницше Ф. Заратустра осылай деген. – Алматы: Мерей, 2019. – 276 б.
13. Бахтин М. Эстетика словесного творчества. – Мәскеу: Искусство, 1986. – 445 б.

14. Мұқажанова А.Ж. Ұлтаралық қатынастар мәдениеті және ұлттық бірегейлік. – Астана: Еуразия университеті баспасы, 2018. – 254 б.
15. Гумилев Л.Н. Этногенез және Жер биосферасы. – Мәскеу: Мысль, 1990. – 460 б.

References

1. Frankl, V. E. (1962). Man's Search for Meaning. Boston: Beacon Press.
2. Frankl, V. E. (2020). Yes to Life: In Spite of Everything. Boston: Beacon Press.
3. Abai Kunanbayuly. (2018). The Book of Words. Almaty: Zhazushy Publishing.
4. Abai Kunanbayuly. (1957). Collected Works in Two Volumes. Almaty: Kazakh State Literature Publishing.
5. Shakarim Kudaiberdiuly. (2007). Three Truths. Almaty: Raritet.
6. Al-Farabi. (1975). The Virtuous City. Almaty: Gylm Publishing.
7. Plato. (2010). Apology of Socrates. Almaty: Kazakh University Press.
8. Aristotle. (2002). Nicomachean Ethics. Almaty: Sanat Publishing.
9. Augustine, St. (1992). Confessions. Moscow: Respublika Publishing.
10. Thomas Aquinas. (2005). Summa Theologica. St. Petersburg: Nauka.
11. Kant, I. (2015). Critique of Practical Reason. Almaty: Foliant.
12. Nietzsche, F. (2019). Thus Spoke Zarathustra. Almaty: Merey.
13. Bakhtin, M. (1986). Aesthetics of Verbal Creativity. Moscow: Iskusstvo.
14. Mukazhanova, A. Zh. (2018). Culture of Interethnic Relations and National Identity. Astana: Eurasian University Press.
15. Gumilev, L. N. (1990). Ethnogenesis and the Biosphere of the Earth. Moscow: Mysl.

Аннотация. В данной научно-аналитической статье рассматривается философский вопрос о смысле человеческой жизни в сопоставлении с мировоззрением современной молодежи. Анализируются представления о смысле жизни в трудах древнегреческих мыслителей Сократа и Аристотеля, а также в учениях выдающихся представителей казахской духовной культуры — Абая и Шакарима. Их идеи сопоставляются с

взглядами молодежи XXI века. В ходе исследования выявляется влияние социальных сетей и информационного пространства на мышление, систему ценностей и жизненные цели молодых людей. Автор подчеркивает, что современные взгляды часто ориентированы на материальные и личные достижения, однако традиционные философские учения, утверждающие приоритет духовного совершенствования и человеческой зрелости, сохраняют свою актуальность. В итоге делается вывод, что основное сходство между традиционной философией и мировоззрением современной молодежи заключается в стремлении придать жизни смысл и познать самого себя.

Ключевые слова: смысл жизни, философская традиция, молодежь, духовность, ценности, самопознание, социальные сети.

Abstract. This scientific and analytical article explores the philosophical question of the meaning of human life in comparison with the worldview of modern youth. It analyzes the concept of life's meaning in the works of ancient Greek philosophers Socrates and Aristotle, as well as in the teachings of prominent figures of Kazakh spiritual culture — Abai and Shakarim. Their ideas are examined in relation to the perspectives of 21st-century youth. The study identifies the influence of social networks and the information space on young people's thinking, value systems, and life goals. The author emphasizes that modern views are often focused on material and personal achievements, yet traditional philosophical teachings that highlight spiritual growth and human maturity remain highly relevant. Ultimately, the paper concludes that the key commonality between traditional philosophy and modern youth's understanding lies in the pursuit of life's meaning and self-knowledge.

Keywords: meaning of life, philosophical tradition, youth, spirituality, values, self-knowledge, social networks.